

Volt nekem saját nevem is, de senki sem emlékszik rá. Jószerével még én sem. Vagyis ha nagyon törném a fejem, akkor eszembe jutna. De hiába jutna eszembe, hiszen már semmit sem jelent. Hajdankori gazdámról, Beór fiáról Bálám szamarának hívnak. Így sokan ismernek, a történet miatt, amelyet elmesélek mindjárt. Láthatja majd belőle akárki, milyen igazságtalan a világ. Őt kellett volna rólam elnevezni, hiszen vaksággal megvert próféták minden időben poroszkáltak a világ útjain, de látó szamaránca rajtam kívül egy sem akadt. Minthogy azonban a neveket emberek osztogatják, a szamar csak abban bízhat, hogy személyét hozzákapcsolják egy ember nevéhez.

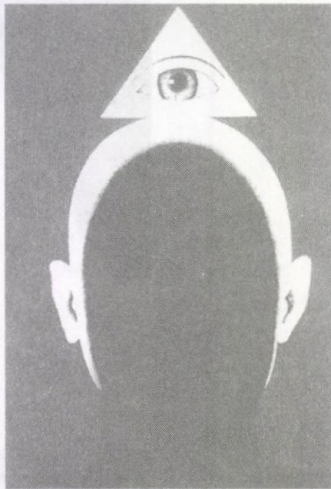
Már megint locsogtam: ez régi hibám. Előbe vágtam mondandómnak, és így máris félreértésre adtam okot. Vaksággal megvert prófétának neveztem, vagyis eleve rossz színben tüntettem fel Bálámot. Némelek talán még azt is hihetnék, hogy helyeslem erőszakos halálát. Mert történetünk után néhány hónappal megölték az izraeli harcosok. Ezt sem kellett volna elfecsegnem, de ha már kicsúszott a számon, akkor hadd meséljem tovább. Azzal vádolták, hogy Moáb királyának, Báláknak a parancsára illatos virágokkal felékesített, bűbajos moabita lányokat vezetett a sátraikhoz. Így akarta elérni, hogy a testet-lelket elpuhító boldogságot válasszák a szakadatlan harc helyett. Csakhogy az én gazdám soha semmit sem tett Bálák parancsára. Kis termetű, kövér ember volt a király, hüllőket, sőt szamárhúst is evett, ami elfogulatlan véleményem szerint megbocsáthatatlan bűn.

Az izraeli harcosok, mint a felfegyverzett fiatalemberek általában, prófétai segédlet nélkül is örömet hancúroztak az általuk levett, meghódított népek leánygyermekével.

Csakhogy ezek a táncos léptű lányok nem egyedül jöttek, hanem magukkal hozták isteneiket és gyönyörűen kifaragott, festett bálványait. Egyik unokahúgom a közelben lefelésett éppen, ő mesélte, hogy amikor az izraeliek vezére, egy fehér szakállas, tömzsi agastyán tudomást szerzett erről, a sátrához rohant, majd iszonyú haragjában felbődült, és rojtos ajkát hab lepté el. Nehezen forgó nyelvvel megvádolta a harcosokat, hogy a látható bálványok hatására máris elfordultak láthatatlan Jehovájuktól. Azonnali, példás büntetést követelt, miközben homlokának két jellegzetes dudora kivörösödött. A sátrakat egykettőre körülfojták az állig felfegyverzett papok, hogy lekaszabolják a fiatalok közül mindazokat, akiket elér a kardjuk. Ebben a pillanatban bukkantunk fel Bálámmal az erdő felől. „Ő vezette sátrainkhoz a lányokat!” – kiáltotta az egyik hiányos öltözékű katona, és a tömeg máris nekünk rontott, lerángatták rólam a gazdámot, agyonszurkálták, és darabokra tépték. Nekem is megsérült a bal hátsó bokám a nagy tülekedésben, láthatja bárki, mindmáig bicegek kicsit.

Most veszem észre: még csak bele sem kezdtem a történetbe, amelyet ígértem. Mi,

szamarak, már ilyenek vagyunk. Egyenes utunkról eltéríthet bennünket minden kóró és bogáncs. De baj ez? Miért ne pillantsunk időnként hátra vagy előre, és miért ne baktassunk olykor a nedvdús fűben, ízletes bokrok között az út mindkét oldalán? Miért épp azt meséljem el, aminek elmesélésére vállalkoztam, ha közben felülkerekedik bennem az érzés, hogy mindaz a történetünkhöz tartozik, ami valaha is történt velünk. Az én meséből Bálám épen kerül majd ki, és előre megígérem, hogy nem okoz csalódást azoknak, akik kedvelik a boldog befejezést. De azért nem esküdnék meg arra,

hogy ennek a jó kimenetelnek nincs köze a későbbi tragédiához. Bálámnak a legtöbb látnokhoz hasonlóan gyenge volt a látása, ezért fordította befelé a tekintetét. Ha látása elég éles lett volna, és kifelé kémlél, akkor nem lépünk ki az erdőből abban a szörnyen veszélyes pillanatban.

Egy kis városban laktunk, Petórbán, az Eufrátesz partján, ide érkeztek hozzánk Bálák király követői. A király ugyanis értesült arról, hogy Izrael közeledő harcosai istenük parancsára kardélre hányják az útjukba eső népeket, és még a csecsemőknek sem kegyelmeznek. Arra kérte tehát a gazdámot, aki elsőrendű próféta hírében állt, hogy látogassa meg őt, és királyi jelenlétében átkozza meg a betolakodókat. Bálám kikérte isten tanácsát, és aztán visszaüzent, hogy ő akkor sem átkozza meg azt a népet, ha a király neki ajándékozza a házát, teli ezüsttel és arannyal. Közben persze tudta, hogy ha kimondja a nagy átkot, akkor az izraeliek ölik meg, mielőlt elfogják, ha pedig nem mondja ki, akkor kiszolgáltatja magát az életunt, szélséges Bálák bosszújának.

Újabb követek jöttek, és megint újabbak, mind gazdagabb ajándékokkal és mind fényesebb ígérekkel. Bálám azonban nem engedett, mindaddig, amíg ki nem csúszott az egyik követ száján, hogy ha ő nem megy a királyhoz, akkor majd a király jön érte. Ennek a fenyegetésnek tulajdonítható, hogy gazdám még egyszer kikérte az úristen tanácsát. Ez kegyesen meglátogatta éjjel, és megengedte, hogy felkeresse a királyt, de csak ha azt mondja neki, amit ő, az úristen a szájára ad. Gazdám ebből ismét arra következtetett, hogy ha útnak indul, ha nem, mindenképpen halálos veszély fenyegeti. Az indulás mellett döntött, azt remélve, hogy ha elég lassan poroszkál Moáb felé, talán eszébe ötlük valami ötletes kibúvó, vagy esetleg Jehova harcosai kiiktatják Bálák népét a föld lakosainak sorából, mielőtt ő odaérne.

Felvetődhet a kérdés, hogy szamar létemre honnan tudhatom, mit érez és mire gondol egy látnok. Válaszképpen elárulom, hogy az én gazdám rengeteget beszélt, amíg a hátamon ült. Mestersége, a prófétaság nagy magányra kárhóztatta, és hangjával talán ezen

EÖRSI ISTVÁN

Két változat

Bálám

óhajtott könnyíteni. Csapongva érkezett, nem válogatta meg szavait, mert eszébe sem jutott, hogy megérthetem. Eleinte csakugyan nem értettem, de az ismétlődő szavak és hangsúlyok, továbbá az ezeket kísérő taglejtések lassacskán feltárták egy-egy szó jelentését, és az ismerős szavak összeállva további hangcsoportok értelmét világították meg. Én pedig nem árultam el magam, mert féltem próbára tenni a bizalmát. Attól is tartottam, hogy értő fülemnek nem beszél tovább, pedig töprengéseit hallgatva gyorsabban telt a sivatagi idő.

Bálám könnyű kis ember volt, jó természetű és igénytelen. Idegen pásztorok gyakran ugratták azzal, hogy hasonlít hozzám. Ilyenkor fejet hajtott, és megköszönte az elismerést. „Én senkinek sem ártok – mondta –, de szamaram ezenkívül még ártatlan is.” Lázongó indulatok nélkül poroszkáltam vele a tikasztó pusztaságban, mert csak rendkívüli alkalmakkor vert meg, és mert hagyott legelezni. Móábi utunk azonban első pillanattól zavaros érzésekkel töltött el. Még sosem fordult elő, hogy meg se szólaljon, fél napon át. Azután pedig csak szótörmelékeket préselt ki magából. „És ha mégsem?” – kérdezte, majd: „De ha ő?” Később mondott egy teljes mondatot is: „A macska szájában nem unatkozik az egér.” Majd váratlanul elaludt, amit úgy észleltem, hogy rám zuhant, és hegyes szakállával megbirizgálta a nyakamat. Még furcsább volt, hogy álmában bőbeszédű lett. „Azt mondta, hogy menjek, de hátha arra gondolt, hogy maradjak?” Ezt a mondatot meg is fordította, majd hozzátette: „Ha nem lefetyeljük be elég gyorsan az isten Igéjét, akkor még megalszik a hőségben nekünk.” Aztán Jehova nevét ismételtette, változó hangsúllyal és hangerővel. Végül kijelentette: „Szegény Bálám, az orra észak felé vinné, a szeme dél felé, a füle nyugatnak, az esze keletnek, a sorsa pedig mind beljebb és beljebb.” Annyira meglepett ez a kijelentése, hogy megbotlottam egy vakondtúrásban, mire ő felriadt, és botjával szokása ellenére a fejemre csapott.

Tovább baktattam, még nyugtalanabban. Nem az ütés fájt, hanem az, hogy megütött, ilyen semmiségért. Egy szamar ne legyen túl érzékeny, mert ezt senki sem fogadja el tőle. Éppen ezért nem sértődtem meg, hanem kínzó aggodalom fogott el, őmiatta. Nagy bajban lehet, ha így torol meg egy kicsike botlást. Tágas mező közepén haladtam, nyílegyenes úton, és reszkető szívvel vártam, hogy megszólaljon újra. Ő azonban hallgatott, csak köhécselése árulta el, hogy nem alszik. Merőlegesen tűzött ránk a déli nap, élőlény sehol, a forró szél is szunyókált, semmi mozgás, semmi nesz. Egyszer csak észrevettem, hogy mindkét fülem előremered, majd hátracsapó-

egy témára

amara

dik. A farkam meg felkunkorodik. A levegő idegesen vibrál. Égő olaj, vér és tömjén szaga csapódik az orromba. Felhő képződött előttem az úton, majd gyorsan, ahogy jött, szétoszlott, és egy aranyos szárnyú angyalt láttam, a legmagasabb embernél is legalább kétszer magasabbat, amint ütésre emeli sugárzó kardját. Visszahőköltem, majd rohanni kezdtem, le az útról, jobb felé, a tágas mezőre, egy távoli facsoport irányába. Ha elérem – gondoltam –, akkor talán megmenekülünk. „Mit csinálsz? – üvöltötte gazdám –, hova a fenébe trappolsz?” És megragadta, hátra rántotta fülemet. Én azonban ordítva rohantam tovább. Gazdám ököllel a jobb oldalamba csapott. „Mi az ördög ütött beléd?” Hátrarántottam a fejem, a tünemény irányába, és ekkor láttam, hogy csak kevéske por kavarog a helyén, semmi más. Megálltam. Nem álmodhattam, hiszen orromban még a különös illat. Bálám is hátranézett, majd lekászálódott a hátamról, és visszavezetett az útra. „Szerencséd, hogy az előbb már kaptál a kobakodra, mert most nem úsznád meg egyetlen botütéssel” – mondta.

Ballagtunk tovább, a délután felé. Bálámot felrázta váratlan futásom. Finom ember volt az én gazdám, vagyis olyan, aki magát okolja, ha valamit nem ért. Ezenkívül hiú is volt, vagyis nem tudott beletörődni abba, hogy nem ért valamit. Minthogy nem ismert okosabb embert magánál, feladatának tekintette, hogy megfejt minden titkot, amivel szembekekerül. „Mi elől akartál elfutni?” – kérdezte. „Nagy számár vagy – motyogta később –, hisz még azt sem fogod fel, hogy az igazi veszély elől úgysem szaladhatsz el.” Aztán hosszú hallgatás után ezt mondta: „És ha tud valamit ez az én számárkancám?” Akaratlanul bólintottam egyet, mire Bálám ezt felelte: „Nahát!” Lekecmergett rólam, és a szemembe nézett. „Tudsz valamit?” Behunytam a szemem, mert nem akartam értésére adni, hogy értem a beszédét. „Az előbb bólintottál.” Összeszedtem minden erőmet, hogy ne áruljam el magam. „Az is lehet, persze – mondta –, hogy számaraknál a bólintás mást jelent. Minthogy emberek vagyunk, tudhatjuk, hogy mit tud az ember. Ha történetesen próféták vagyunk, akkor azt is tudhatjuk, hogy mit tud az isten. De hogy a számarak mit tudnak, arról sejtelmünk sem lehet.”

A tág mezőség elmaradt mögöttünk, erőszólók közt kanyargott utunk. A láthatáron felhők piroslottak, készülődött a szeptemberi alkony. Mi, számarak nagyon szeretjük az alkonyi fényt, mert bearányozza sűrű szörzetünket. Derűs kedvemet azonban beárnyékolta gazdám szomorúsága. „Alighanem a vesztembe számargolok – mondta –, hiszen Bálám azt kívánja majd tőlem, hogy rontsam meg

Izraelt. De hogy rontsam meg azt, akit isten nem ront meg?” Majd így folytatta, hosszú hallgatás után: „Isten engedelmeséget követel a prófétától, de nem biztos, hogy meg is védi.” Aztán még később: „Az ember hazudik. Isten nem hazudik. Azt mondta, útra kelhetek. De hátha csak rám hagyta, amit gyávaságomban én akartam. Engedélye ebben az esetben

nem az ő akaratóból fakad, és ezért bármikor hazugság nélkül visszavonható.” Ismét bólintottam, teljes mértékben szándéktalanul. „Mi a fene ütött ma ebbe az állatba? – kérdezte Bálám.

Az út elmélyült. A szőlőföldek kétoldalt, Bálám fejének magasságában terültek el. Agyagos sárban tapicskoltam az egyre szűkülő úton. Egyszer csak azon veszem észre magam, hogy ismét előremered mindkét fülem. A farkam pedig felkunkorodik. „Mi bajod?” – kiáltotta Bálám, én pedig ordítani kezdtem, mert megéreztem az égő olajjal és vérrel egybevegyült tömjén szagát. És máris előttünk magasodott az angyal, izzó kardját Bálám szívének szegezte. Én, hogy védjem őt, hátraléptem volna, de megcsúsztam, és oldalra dőltem. Bálám felüvöltött, mert a töltésnek szorítottam combját. Üvöltve csapdosta botjával a fejemet, miközben az angyal aranyhaja is iznani kezdett. Nem mertem vagy nem tudtam feltápászkodni, iáztam, Bálám hangja pedig kibicsaklott a kintől. Könyörögve néztem a tündöklő látomást. Amikor szememet elhomályosította a könny, kiegyenesedtem, és inkább éreztem, mint láttam, hogy kettesben maradtunk gazdámval megint.

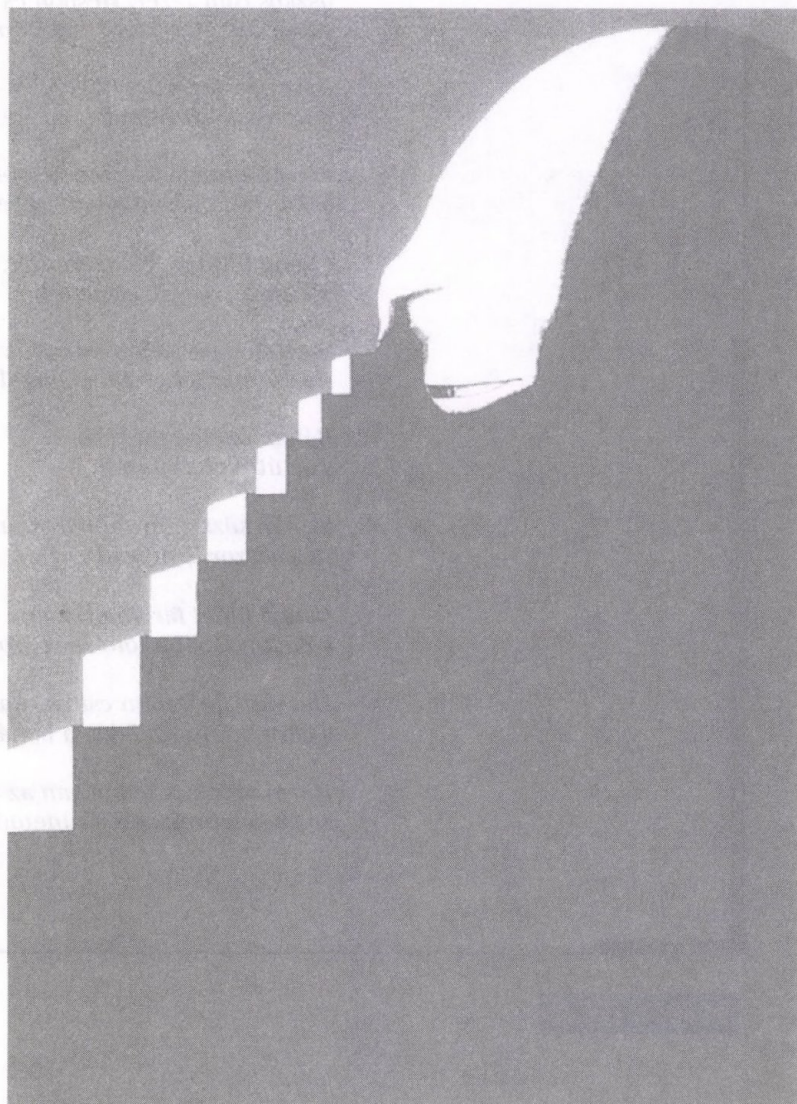
Leszállt a hátamról, és rám bámult hosszasan, firtatón, ahogy még soha. Aztán leakasztotta rólam a vizes tömlőt, és megmosta bal lábszárának külső részét a térd magasságától combközépig, ott, ahol lehorzsolódott róla a bőr. Egy edénybe vizet öntött, és elém tolt, hogy igyak. Majd ivott ő is. „Baj van?” – kérdezte, és várt egy ideig, mint hogyha válaszomra számítana. Erre én ráfújtattam, azt remélve, hogy megérzi az orromat még mindig betöltő, különös szagot. „Mit jelentsen ez?” – és végigmért megint. Kísértés fogott el, hogy válaszoljak neki. Hiszen az angyal nyilvánvalóan fel akarja tartóztatni. Hogyhogy nem látja? Figyelmeztetnem kellene erre – de hát ha megharagszik, amiért eddig eltitkoltam, hogy értem az emberi szót. Szilárdan elhatároztam, hogy ha megismétli kérdését, akkor legyőzöm félelmemet, és válaszolok neki. A szemébe néztem, hosszan

szuggeráltam, pillantásomban gyűjtöttem teljes lelki erőmet, hogy elővarázsoljam belőle a kérdést. Nagy sokára elfordította fejét. „Csak bámulni tudsz – mondta –, számár vagy, és az is maradsz.” És ismét felkapaszkodott rám.

Mentünk tovább az egyre mélyülő úton, egyre sűrűbb árnyak között. Az alkony már az estébe hátrált, az ég látható sávján feltűntek az első sápadt csillagok. Szerencsére ezen az útszakaszon száraz volt a talaj, a homály ellenére is meglehetősen biztonsággal haladtam. Bálám most magában beszélt, csak egy-egy mondatát értettem meg. „Bár úgy hálnék meg, mint az igazak”, mondta, „bár úgy hálnék meg, de nem most, még most ne.” Aztán hosszán motyogott, majd két sarkát a hasamba vágva megálljt parancsolt. Szakadékban voltunk, bontatlan sötétség vett bennünket körül.

Mit akar tőlem az isten? – kérdezte Bálám. – Csak nem olyan ígéket készül a számra adni, amelyeket nem kedvelek? És ha eliszonyodom a saját próféciamtól?”

Ekkor megéreztem minden idegemben, hogy eljött megint az a valaki. Először újból a füleim meredtek előre, majd a farkam kunkorodott fel, aztán megcsapta orromat az ünnepi szag. A feketeségben a szűk ösvényt előttünk elrekesztve aranyló fényoszlop tűnt fel, sístergő tűzforrás, szikrazuhatag, majd szemem előtt kiformalódott az izzó angyal, és fenyegető kardja, a korábbi jelenéseknél háromszor magasabban. Olyan rémület fogott el, mint soha eddig, de megfordulni a szűk csapáson lehetetlen, oldalra sem szökkenhettem, hogy fel ne sebezsem gazdám lábát megint. Így hát egyszerűen lehasaltam a földre. Bálám akkorát ütött a fejemre, hogy eltört a botja. A kezében maradt csonkkal tovább csépel, döfködött, feltépte a nyakamnál bő-

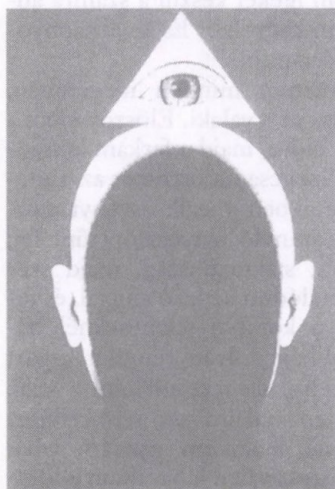
römet, és ekkor fájdalommban megszólaltam: „Mit vétettem ellened, hogy harmadszor versz meg engem?” Bálám pedig roppant dühében meg sem lepődött emberi szavaimon, hanem ezt felelte: „Azért verlek, mert csúfot űztél belőlem. Lenne csak kard nálam, meg is ölnék akkor.” Ki akarta szabadítani a bal kezét, mely a hasam alá szorult. Ezzel a kezével elérheti, és belém döfheti kését. „Nem a te szamarad vagyok? – kérdeztem rémülten tőle. – Nem rajtam jársz mindmáig, fiatal korom óta? Szoktam-e ilyet tenni veled?” „Nem szoktál” – válaszolta Bálám.

Alighogy kimondta ezt, megnyílt a szeme, és észrevette az angyalt, amint kivont kardjával elébe magasodott. Faromat felemelve segítettem Bálámnak, hogy leküsszon rólam. Azonnal arca borult az angyal előtt. „Azért

jöttem – mondta ez –, hogy figyelmeztesselek: veszedelmes úton jársz. Mégsem láttál meg, mert mindenáron végig akartál menni rajta, de szamarad meglátott, ezért torpant meg előttem háromszor is. Ha nem torpan meg, megöltelek volna, de csak téged, őt nem.” „Térjek haza – kérdezte Bálám –, ne engedelmeskedjek a király hívásának?” „Most már akár tovább is mehetsz – felelte az angyal –, de csakis azt mondd, amit én súgok neked.”

Tovább poroszkáltunk, és többször nem bukkant fel az angyal. Három nap múlva találkoztunk a hájas Bálákkal, aki élénk jött Ír-Moábig, országa határáig. Gazdám e három nap alatt egyetlen szót sem szólt. Nem korholt, de nem is dicsért, amiért megtanultam a nyelvét, és bár tudta már, hogy megmentet-

tem az életét, még a nyakamat sem veregette meg. Amikor parancsszóra prófétálnia kellett, háromszor is megszegényítette a királyt, átok helyett megáldotta Izraelt, és megjövendölte Bálák népének pusztulását. Még soha sem beszélt ennyire fenségesen, ilyen nyilvánvaló isteni sugallatra, így hát Bálák nem merete megölni. Szabadon vonulhattunk el, de gazdám egyetlen szót sem ejtett ki a száján, amíg haza nem ért. Nem bírta megbocsátani nekem, hogy szamarát létemre látva láttam, amit ő csak tudott. Többé nem nyilatkozott meg előttem, legfeljebb egy-két érdektelen szóra méltatott, de gondosan ápolt, bogáncs helyett illatos szénával táplált, és a későbbiekben soha sem vert meg, mert megértette, hogy isten neki csak éles eszet adott, de nekem a szeretetét.

Bálám, a próféta szamáron kocog át a moábi királyságon.

Arra kérte Moáb királya, Bálák, hogy fordítsa Izraelre isten átkát,

mert ahol e nép áthalad, ott élet nem marad.

Lobogó házak közt a hordák a gyerekeket is lekasabolják,

üszkös rom Jazér, Hesbón és Básán, s már átléptek Moáb határán.

Bálám, a próféta eltökéli, hogy csak azt mondja, amire isten rábeszéli,

mert ha maga az isten kegyetlen, akkor nem prédikálhat kegyetlen népe ellen.

Úget a főváros felé a szamár, de isten angyala elébe áll,

meztelen pengéjén szikrázik a nap, s a szamár lengő füllel elszalad.

Bálám ököllel üti-veri, s az útra visszatereli.

Szőlők közt mély úton a szamár másodszor is megáll.

Lengő füllel farolna vissza, s Bálám lábát a töltésnek szorítja.

Dél van, de Bálám csillagokat lát, s eltöri szamara fején a botját.

Harmadszor is felbukkan az alkonyi fény sugárkoszorújában a tünemény.

A próféta és a szamár

A szamár lehasal kivont kardja láttán. Lengő fülét rángatja Bálám.

„Csak kardomat hoztam volna el, nem élnéd túl, hogy csúffá teszel.”

Ekkor a szamár, még mindig hason, beszélni kezd panaszosan:

„Hogy méész tovább, ha meghalok? Nem a te szamarad vagyok?

Nem voltam hű szolgád, amióta élek? Eddig hallgattam, de most beszélek.

Háromszor csóváltam érted a fülem. Elpusztultál volna nélkülem.”

Bálám ekkor pillantja meg a felizzó kardú követet.

Szamaráról legurul, s a porban arca borul.

Az angyal dorgálja, s megmondja neki, hogy mik a kötelmei.

Hova menjen, mire vigyázzon, mit prédikáljon.

A szamár feláll s az út mellett kórót legelget.

„Hogy van ez – gondolja, míg tömi pofáját –, a próféta vak és a szamár lát?”

Bálám meg érzi, hogy a kegyetlen Úr szolgálatát nem élheti túl.

A választott nép előbb-utóbb levágja, mert csak hirdeti, amit tud, de nem látja.

1999. június 23–26.